

M.A. de Groot-Nievaart
J.S.J. Veerkamp

Tandenpoetsen bij zuigelingen en peuters

Samenvatting

Trefwoorden:

- Kindertandheelkunde
- Preventieve tandheelkunde
- Fluoride

Uit de afdeling Pedodontologie van het Academisch Centrum voor Tandheelkunde Amsterdam (ACTA).

Datum van acceptatie:

12 juli 2001.

Adres:

M.A. de Groot-Nievaart

ACTA

Louwesweg 1

1066 EA AMSTERDAM

tpgnie@interestate.nl

Op het consultatiebureau in 3 gemeenten in Nederland vond een onderzoek plaats naar het tandenpoetsen - zelf en/of door ouders - bij zuigelingen en peuters. Bij 99,4% van de kinderen worden de tanden in ieder geval 1 keer per dag gepoetst, gemiddeld gedurende ongeveer 0,5-1 minuut. Het tandenpoetsen wordt beschouwd als een onderdeel van de dagelijkse verzorging. De meeste kinderen werken vrijwillig mee met het tandenpoetsen en de ouders vinden het vooral leuk om hun kinderen te poetsen. Van de ouders verklaart 17,5% problemen te hebben met het poetsen van hun zuigeling of peuter. Bij 46% van hen is er dan behoefte aan informatie. Bij het toenemen van de grootte van het gezin wordt het poetsen door de ouder als minder leuk ervaren.

Het Bureau voor ouder- en kindzorg neemt een belangrijke plaats in bij de voorlichting over het tandenpoetsen bij zuigelingen en peuters. Het zou wellicht zinvol zijn de tandheelkundige informatiebron voor de verpleegkundigen die werkzaam zijn bij deze bureaus, te inventariseren en zondig te intensiveren.

GROOT-NIEVAART MA DE, VEERKAMP JSJ. Tandenoetsen bij zuigelingen en peuters. Ned Tijdschr Tandheelkd 2002; 109: 138-141.

Inleiding

Het nieuwe fluorideadvies (Ivoren Kruis/Nederlands Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie - NIGZ, 1998), officieel van kracht per 1 oktober 1998, was aanleiding tot een onderzoek naar het poetsen bij zuigelingen en peuters tussen 0 en 4 jaar en de beleving van de ouders daarbij. Het relatieve belang van poetsen voor de cariëspreventie is immers toegenomen doordat de aanwezigheid van fluoride in de kindermund alleen afhangt van het tandenpoetsen met fluoridetandpasta. Het is belangrijk dat kinderen er plezier in hebben wanneer hun tanden door ouders/ verzorgers gepoetst worden. Daarnaast moeten de ouders/verzorgers het ook leuk vinden de tanden van hun kinderen te poetsen en moet het poetsen (makkelijk) uitvoerbaar zijn. Het tandenpoetsen moet als vanzelfsprekend onderdeel van de algemeen dagelijkse verzorging bij de opvoeding van kinderen worden meegenomen. Er wordt uitgegaan van de veronderstelling dat het gemakkelijker is een gewoonte die op jonge leeftijd is aangeleerd, vol te houden, dan een nieuwe gewoonte op latere leeftijd aan te leren.

Er is onderzoek naar het tandenpoetsen bij kinderen gedaan, maar dit betrof meestal de wat oudere kinderen met als beginleeftijd 3 à 4 jaar (Holta en Alaluusua, 1992; Reisine en Litt, 1993; Stecksen-Blicks en Holm, 1995). Verder zijn deze onderzoeken gedeeltelijk retrospectief en daardoor minder betrouwbaar met betrekking tot het poetsgedrag op jongere leeftijd (Kwan en Williams, 1998).

Het doel van dit onderzoek was een inventarisatie te maken van het actuele poetsen van ouders bij zuigelingen en peuters en hun ervaringen daarbij. Hebben de ouders/verzorgers en hun kinderen plezier in het tandenpoetsen en is er meer voorlichting en begeleiding nodig?

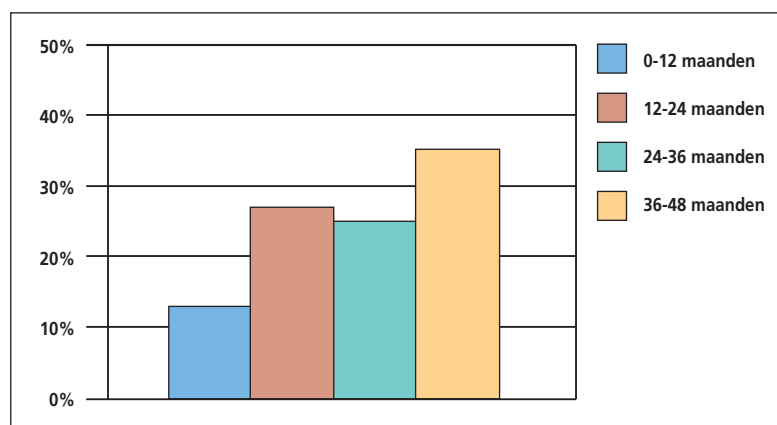
Materiaal en methode

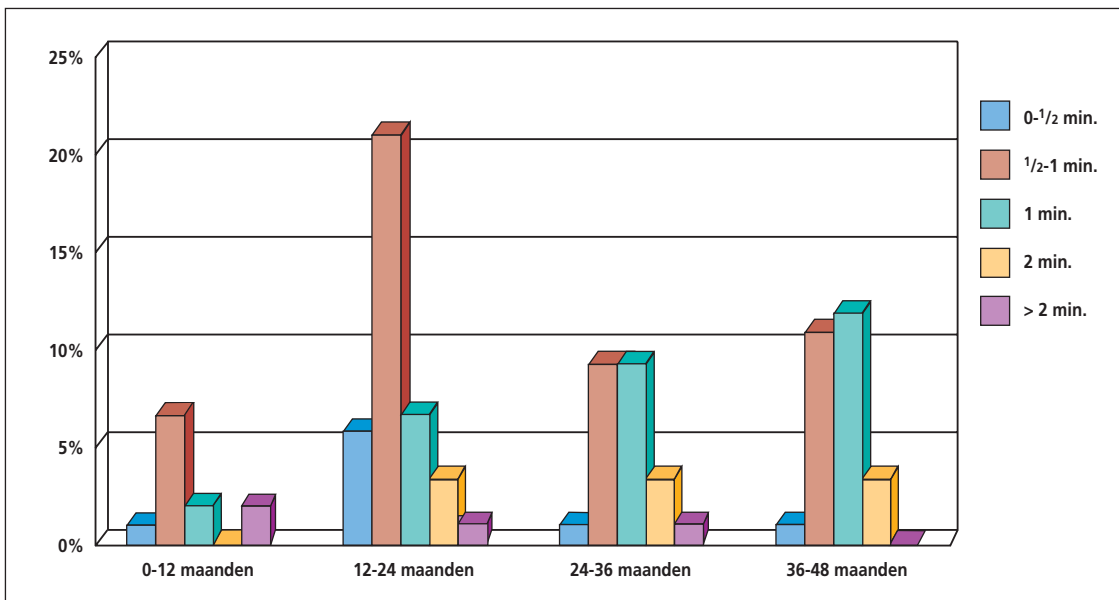
Het onderzoek vond plaats in 3 gemeenten in Nederland: Barneveld, Ermelo en Swifterband. Deze 3 plaatsen liggen centraal in Nederland.

Het onderzoek werd uitgevoerd met behulp van een vragenlijst, die werd aangeboden aan ouders/verzorgers van kinderen terwijl ze op bezoek waren bij het Bureau voor ouder- en kindzorg (Consultatiebureau). Daar worden alle kinderen uit alle lagen van de bevolking op vaste leeftijden tot 4 jaar opgeroepen voor lichamelijk onderzoek door een arts en ouders/verzorgers krijgen daar advies van een verpleegkundige over de verzorging van hun kind. Deze informatie wordt zo breed mogelijk gegeven en behelst ook de verzorging van het kindergebit en voorlichting over voeding.

De vragenlijst omvatte vragen over de leeftijd van het kind op het moment van onderzoek, de gezinssamenstelling, de tandenpoetsfrequentie, de acceptatie van het tandenpoetsen en ten slotte werden er nog naar tips voor het tandenpoetsen van jonge kinderen

Afb. 1. Overzicht van de verdeling van de kinderen (%) over de leeftijdsgroepen.

Afb. 2. Leeftijd in groepen van 12 maanden en de duur van het poetsen per keer.

gevraagd. Dit onderzoek vond plaats in de periode van mei tot augustus 1999. Er zijn 172 vragenlijsten aangeboden en ingevuld. Er waren geen weigeringen om de lijst in te vullen.

Resultaten

De leeftijd van de 172 kinderen voor wie vragenlijsten zijn ingevuld (84 jongens) varieerde van 7 tot 48 maanden (gemiddeld 28,2 maanden, sd 12,5). In dit onderzoek zijn bijna alleen vragenlijsten ingevuld voor kinderen van twee-oudergezinnen (164 ouders samen, 5 alleen moeder, 1 alleen vader en 2 geen antwoord). Er waren geen significante verschillen tussen jongens en meisjes en tussen de 3 onderzoeksplaatsen, zodat deze groepen als één groep beschouwd konden worden. Afbeelding 1 geeft een overzicht van de verdeling van de kinderen over de leeftijdsgroepen.

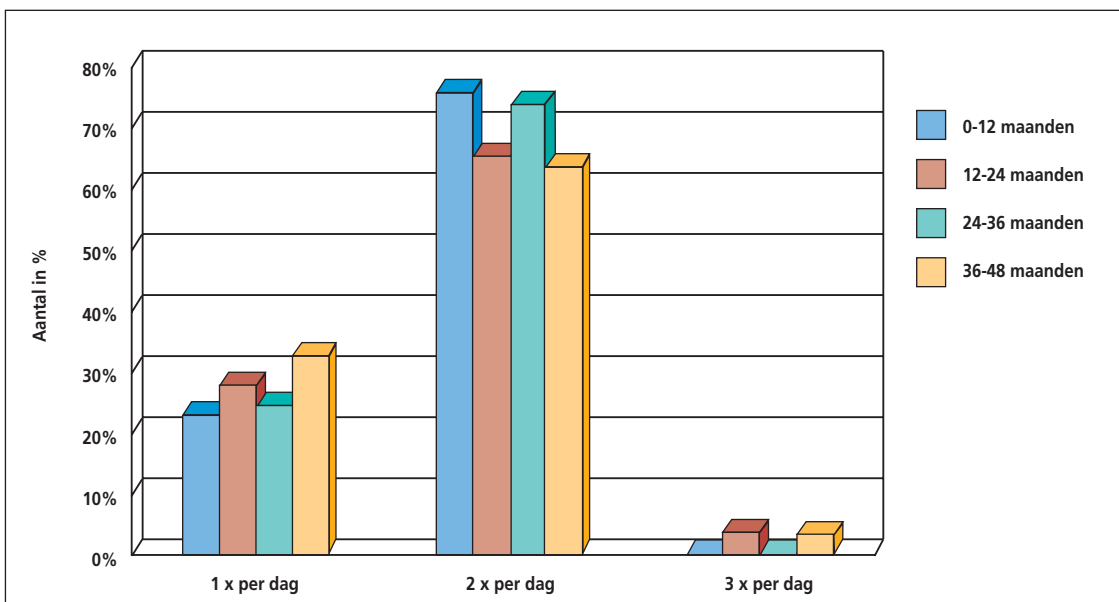
In 99,4% van de onderzochte gezinnen wordt gepeetst. Over het algemeen wordt door de ouders beweerd dat er 1 keer per dag tussen de halve en de hele

minuut wordt gepeetst. Afbeelding 2 illustreert de relatie tussen leeftijd van het kind en poetsduur.

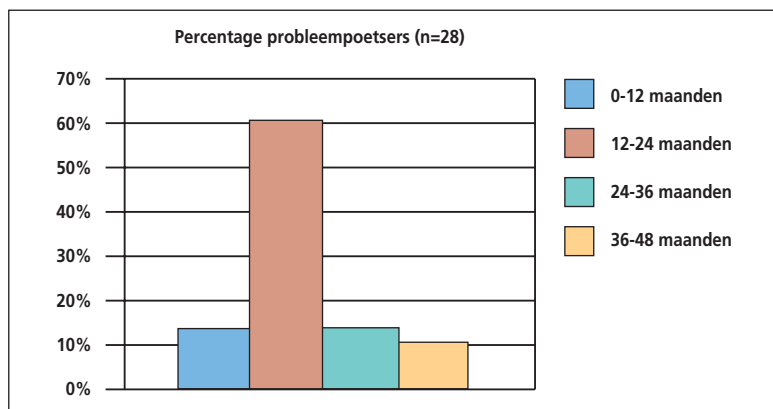
Een zeer groot deel van de kinderen (92,9%) gebruikt fluoridepeutertandpasta. De overigen poetsen zonder of met tandpasta van volwassenen. Sommige kinderen (26,7%) poetsen zelf met als voornaamste reden: dat het kind niet anders wil. Volgens de ouders/verzorgers vindt de meerderheid van de kinderen het tandenpoetsen leuk (51,5% eens, 32,5% neutraal en 16,0% oneens) en de smaak van de tandpasta lekker (82,4% eens, 14,0% neutraal en 3,6% oneens).

In de meeste gevallen wordt de kindertandenborstel gebruikt (92,4%), die als prettig wordt ervaren (55% eens, 27,2% neutraal en 17,8% oneens). Veel ouders vinden het leuk om hun kinderen te poetsen (53,2% eens, 32,7% neutraal en 13,1% oneens). De meeste kinderen werken vrijwillig mee met tandenpoetsen (55% eens, 24,3% neutraal en 20,7% oneens). Indien de kinderen (n = 35) niet vrijwillig meewerken met poetsen, gaan de meeste ouders toch door met poetsen (67,1% eens, 22,8% neutraal en 10,1% oneens).

De meeste ouders gaven aan de voorlichting voor

Afb. 3. Fluoridemomenten per dag per leeftijdsgroep, zoals gerapporteerd door de ouders.

Afb. 4. Probleempoetsers (n = 28) verdeeld naar leeftijd.

mondhygiëne bij kinderen gekregen te hebben van de verpleegkundige op het Bureau voor ouder- en kindzorg (62,6%), op de tweede plaats kwam de tandarts (31,8%). Verdere bronnen van informatie waren: tijdschriften, vriendinnen, moeders en oma's. Ruim 70% van de gezinnen bleek geen verdere behoefte aan voorlichting te hebben.

Bij 41,3% van de kinderen ging het poetsen van jongs af aan goed. Sommige kinderen lijken te moeten wennen aan het poetsen. Vanaf 1 jaar gaat het poetsen bij 22,5% goed, bij 16,4% vanaf 2 jaar, bij 2,3% vanaf 3 jaar en bij 17,5% geeft het tandenpoetsen nog steeds problemen.

Op het moment van invullen van de vragenlijst geven ouders van 28 kinderen (17,5%) aan dat het poetsen nog steeds problemen oplevert (18 jongens), hiervan poetsen er 15 niet en 13 (46%) wel zelf. Dit is een hoog percentage ten opzichte van de 26,7% zelfpoetsers van de gehele groep. De ouders van deze 13 geven ook aan behoefte te hebben aan verdere voorlichting over poetsen. Van de probleempoetsers (n = 28) leven 18 kinderen in een gezin met meerdere kinderen.

Er bestaat een duidelijke relatie tussen de waardering door de ouders van het poetsen van hun kind en het aantal kinderen in het gezin. Hoe meer kinderen in het gezin hoe minder leuk het poetsen wordt gevonden ($p = 0,01$).

Discussie

De maximale respons van deze enquête is te danken aan de grote betrokkenheid van de verpleegkundigen die werkzaam zijn bij de Bureaus voor ouder- en kindzorg. Men moet ook in ogenschouw nemen dat de plaats van onderzoek (het Bureau voor ouder- en kindzorg) een positieve invloed kan hebben op de resultaten: de ouders zijn geënquêteerd in een omgeving, helemaal gericht op de best mogelijke verzorging voor

hun kind (Harris, 1999). Het is mogelijk dat er hierdoor sociaal wenselijke antwoorden zijn gegeven. Mogelijk is het enthousiasme van de verpleegkundigen en de vanzelfsprekendheid waarmee zij informatie verschaffen ook een oorzaak van deze maximale respons. Het onderzoek is uitgevoerd in consultatiebureaus van drie 'landelijke' gemeenten. Het plaatselijke karakter kan bijgedragen hebben aan de respons op de enquête en de grote betrokkenheid van het personeel. Mogelijk heeft het onderzoek geen geldigheid in een stedelijke omgeving en bij cariersrisicogroepen. Er wordt door de ouders beweerd dat er in ieder geval tussen de halve en hele minuut wordt gepoetsd. De ouders moesten dit schatten; er is dus niet gemeten (meestal denkt men langer bezig te zijn dan men in werkelijkheid is).

Circa 30% van de kinderen poetst zelf, wat niet wil zeggen dat ze uitsluitend zelf poetsen; soms springt iemand bij. Hoewel het poetsen van kinderen zelf niet adequaat zal zijn, is het vaak wel een fluoridemoment en de vaardigheid van en gewenning aan het tandenpoetsen zal toenemen. Het zelf poetsen (wel fluoride-moment) verklaart de tegenspraak met 1 maal per dag poetsen door ouders (afb. 3).

Bij 28 kinderen gaf het poetsen nog steeds problemen. Bij 60% van deze kinderen (n = 17) ligt de leeftijd tussen de 12 en de 24 maanden (afb. 4). Dit kan wat de ontwikkeling van de kinderen betreft ook logisch zijn. De kinderen hebben nog geen ervaring met tandenpoetsen en leren tussen 12 en 24 maanden dat tandenpoetsen gewoon is. Het zou kunnen dat door de problemen bij het poetsen de ouders eerder geneigd zijn hun kind dan maar zelf te laten poetsen (46% van de probleempoetsers poetst zelf). Voor het fluoridemoment is dat geen probleem, maar van echte gebitsreiniging kan hier geen sprake zijn. Dit zal met het ouder worden van het kind steeds een minder groot probleem zijn omdat het kind motorisch vaardiger wordt (Unkel *et al.*, 1995). Het verdient aanbeveling om als ouder/verzorger het kind zelf te laten poetsen om de motorische vaardigheid in het tandenpoetsen te trainen en bovendien het kind tot ongeveer 10 jaar na te poetsen, ten minste 1 maal per dag.

Problemen met het tandenpoetsen kunnen mede ontstaan door de aanwezigheid van meerdere kinderen in het gezin (Weinstein en Oberg, 1996). Met als gevolg minder vaak tandenpoetsen of per kind korter poetsen of met minder interesse poetsen. Dit zou een oudergerelateerd probleem kunnen zijn waarvoor verder onderzoek noodzakelijk is. In de 3 gemeenten waar het onderzoek plaatsvond, bestaat de kans dat de gezinnen relatief groot zijn (32% 1 kind, 41,8% 2 kinderen, 16,9% 3 kinderen, 5,8% 4 kinderen, 1,2% 5 kinderen, 1,7% 6 kinderen en 0,6% 8 kinderen).

Zestig procent van de ouders geeft aan de informatie over het tandenpoetsen bij zeer jonge kinderen van de verpleegkundige van het Bureau voor ouder- en kindzorg te hebben gekregen. De tandheelkundige professe mag zich gelukkig prijzen dat op de consultatiebureaus zoveel aan tandheelkundige voorlichting wordt gedaan en zou dit te allen tijde moeten stimuleren. De ouders staan bij een bezoek aan het Bureau erg

Tabel 1. Fluoridebasisadvies vanaf 1 oktober 1998.

Leeftijd	Advies
0 t/m 1 jaar	Vanaf de doorbraak een keer per dag poetsen met fluoride-peutertandpasta (500-750 ppm fluoride)
2 t/m 4 jaar = 5 jaar	Twee keer per dag poetsen met fluoridepeutertandpasta Twee keer per dag poetsen met gewone fluoridetandpasta (1.000-1.500 ppm fluoride)

open voor informatie over de hele gezondheid van hun kind, er wordt al informatie over voeding gegeven en als daar de tandheelkundige preventie en voorlichting in meegenomen kan worden, ontstaat een goede basis waar de tandarts op latere leeftijd mee verder kan gaan. De tandarts ziet in het algemeen het kind niet voordat het ongeveer twee jaar is en soms pas veel later. Zo'n aanpak kan ook een belangrijke ingang zijn voor integratie van de tandheelkundige zorg in het totale pakket aan zorg met betrekking tot de gezondheid van het jonge kind. Het zou hier van belang kunnen zijn de kennis die de verpleegkundige heeft te inventariseren.

Conclusie

Het lijkt goed te gaan met het tandenpoetsen door ouders/verzorgers van zuigelingen en peuters afgemeten aan het aantal fluoridemomenten per dag. Naar de reinheid van de monden is echter geen onderzoek gedaan. Het Bureau voor ouder en kindzorg vervult een grote rol in de tandheelkundige voorlichting en het is

van groot belang dat de tandheelkundige professie de verpleegkundige goed informeert.

Literatuur

- HARRIS JR. Het misverstand opvoeding. Amsterdam/Antwerpen: uitgeverij Contact, 1999.
- HOLTTA P, ALALUUSUA S. Effect of supervised use of a fluoride tooth-paste on caries incidence in pre-school children. *Int J Paediatric Dent* 1992; 2: 145-149.
- IVOREN KRUIS/NATIONAAL INSTITUUT VOOR GEZONDHEIDSBEVORDERING EN ZIEKTEPREVENTIE (NIGZ). Fluoride advies katern. Woerden: Ivoren Kruis/NIGZ, 1998.
- KWAN SYL, WILLIAMS SA. The reliability of interview data for age at which infants' toothcleaning begins. *Community Dent Oral Epidemiol* 1998; 26: 214-218.
- REISINE S, LITT M. Social and psychological theories and their use for dental practice. *Int Dent J* 1993; 43: 279-287.
- STECKSEN-BLICKS C, HOLM AK. Dental caries, tooth trauma, malocclusion, fluoride usage, toothbrushing and dietary habits in 4-year-old Swedish children: changes between 1967 and 1992. *Int J Paediatr Dent* 1995; 5: 143-148.
- UNKEL JH, FENTON SJ, HOBBS G, FRERE CL (ED). Toothbrushing ability is related to age in children. *ASDC J Dent Child* 1995; september-oktober: .
- WEINSTEIN P, OBERG D. A prospective study of the feeding and brushing practices of WIC mothers: Six and twelve-month data and ethnicity and familial variables. *ASDC J Dent Child* 1996; 113: March-April.

Tooth brushing in toddlers and young children

The aim of this study was to investigate tooth brushing in toddlers and children younger than 4 years of age and the experiences of their parents. This study was performed in 3 towns in the middle of the Netherlands at the Office for Parent and Childcare. 99.4% of the children were brushed at least once a day during 0.5-1 minute. Tooth brushing is considered as a part of daily health care. Most children are cooperative and their parents enjoy brushing the teeth of their children. 17.5% of all parents experience problems with brushing teeth of their toddler or young child; 46% of them would like more information. But as the total number of children in a family increases, the parents' pleasure in brushing decreases.

The Office for Parent and Childcare in the Netherlands has an important place in providing information on oral healthcare and especially tooth brushing for toddlers and children younger than 4 years of age. It would be useful to investigate how these healthcare workers get their dental information.

Summary

Key words:

- Paediatric dentistry
- Preventive dentistry
- Fluoride